

NEKLIDNÉ DVACÁTÉ STOLETÍ

O té první velké válce

Erich Maria Remarque
Na západní frontě klid

Tato kniha nemá být ani obžalobou, ani vyznáním. Má být toliko pokusem podat zprávu o generaci, která byla zničena válkou – i když unikla jejím granátům.

E. M. Remarque

Dnešek se opravdu vydařil. Dokonce pošta přišla a skoro každý dostal pár dopisů a nějaké noviny. Teď se loudáme k louce za baráky. Přinášíme si tři z latrínových budek a pohodlně se uvelebujeme. Dříve než za dvě hodiny se odsud nezvedneme. Ještě si pamatuju, jak jsme se jako rekruti v kasárnách styděli, když jsme museli chodit na společný záchod. Dveře tam žádné nejsou a sedí tam vedle sebe třeba dvacet chlapů na hřadě. Každý je může přehlédnout jediným pohledem. – Inu, voják má být pod neustálým dohledem. Od těch časů jsme se naučili přemoci tu trochu ostychu. Postupem doby jsme si zvykli ještě na docela jinší věci.

Moc nechybělo, a dnes jsme tady v těch almarách neseděli. Bylo to s námi zatraceně nahnuté. A proto je všechno nové a silné – rudý mák a dobré jídlo, cigarety a letní vítr.

Kropp vytahuje z kapsy dopis: „Mám vás pěkně pozdravovat od Kantorka.“ Smějeme se. Muller odhazuje nedopalek a říká: „Moc bych za to dal, kdyby byl tady.“

Kantorek byl náš třídní profesor, přísný mužík v šedivém saku s dlouhými šosy. Tvář připomínala hraboše. Je vlastně divné a legrační, že příčinou neštěstí na světě jsou tak často drobní lidé. Ta malá piva jsou většinou zatracení rasi.

Kantorek do nás v hodinách tělocviku hučel tak dlouho, až naše třída odpochoďovala pod jeho vedením jako jeden muž na okresní velitelství a hlásila se dobrovolně. Ještě ho vidím před sebou: dívá se na nás, oči za brejlemi se mu blýskají a dojatým hlasem se nás ptá: „Půjдете přece se mnou, kamarádi?“

Vychovatelé Kantorkova druhu nosívají své city v kapsičce u vesty, pěkně po ruce; však je také vyndávají – podle rozvrhu hodin. Ale tím jsme si tenkrát ještě hlavu nelámali.

Pravda, jeden z nás váhal a příliš se mu nechtělo. To byl Behm Josef, tlustý, dobromyslný chlapec. Nakonec se však dal přemluvit, neboť tenkrát dokonce ani rodiče nechodili daleko pro slovo „zbabělec“. Behm byl jeden z prvních, kteří padli.

Na světě jsou tisíce Kantorků, a všichni jsou přesvědčeni, že konají maximální dobro – způsobem pro ně co nejpohodlnějším. Kantorkové měli nám, osmnáctiletým, být zprostředkovateli a průvodci do světa dospělosti, do světa práce, povinnosti, kultury a pokroku. Tropili jsme jim drobná alotria, ale v podstatě jsme jim věřili. Leč první mrtvý, kterého jsme spatřili, toto naše přesvědčení roztříštil. Zatímco oni ještě psali a mluvili, my jsme viděli nemocnice a umírající – zatímco oni označovali službu státu za to největší na světě, my už věděli, že smrtelná úzkost je silnější. Ale proto se z nás nestali zběhové a zbabělci – pro žádné z těch slov Kantorci nechodili daleko – ale prohlédli jsme. A viděli jsme, že z jejich světa už nezbylo nic. Najednou jsme byli strašlivě sami – a sami jsme se s tím museli vyrovnat.

Palba neslábne. Kam člověk dohlédne, tam stříkají hliněné a železné fontány. Po našem zákopu je skoro veta. Je proděravělý průrvami a trychtýři, jinde přerušeny závaly. Přímo před naší štolou detonuje granát. V mžiku je tma. Jsme zasypaní a musíme se vyhrabat. K ránu, ještě za tmy, je poprask. Štolou se k nám hrne smečka prchajících krys. Vyděšené bestie šplhají vzhůru po zdech krytu. Baterky osvětlují to zmatené hemžení. Všichni křičíme a klejeme a tlučeme do toho. Vztek a zoufalství mnoha hodin se vybíjí záchvatem zuřivosti. Obličej je ztrhaný, paže mlátí, zvířata kvičí, je nám zatěžko přestat, málem bychom se potloukli navzájem.

George Grosz [groš]: Opony společnosti

*Jaroslav Hausner:
Fotokoláž dobových fotografií, detail*

Ještě jedna noc. Teď už jsme napětím otupělí. Je to vražedné napětí, které nám dře a strouhá míchu jako zubatý nůž. Nohy už nechťejí sloužit, ruce se třesou... A tak svíráme rty – snad to přežijeme.

Chvilu útoku nadešla. Nikdo by nevěřil, že v této rozryté poušti ještě mohou být lidé; ale teď se ze zákopu všude noří přilby, a padesát metrů od nás už je kulomet v palebném postavení a hned také začíná štěkat.

Drátěné překážky jsou roztrhané na cucky. Nicméně ještě trochu zdržují. Vidíme útočící postavy, jak se k nám blíží. Naše dělostřelectvo je kropí. Kulometry řehtají, pušky práskají. Ti odnaproti se propracovávají kupředu. Poznáváme sešklebené obličejce, ploché přilby, jsou to Francouzi. Vidím jednoho z nich, jak se zvednutým obličejem padá do osnatého drátu. Tělo se hroučí, ruce zůstávají viset, jako by se chtěl modlit. Pak tělo úplně odpadá a v drátech visí jenom ustřelené ruce s pahýly paží.

Stala se z nás nebezpečná zvířata. Nebojujeme, jenom se bráníme vlastní zkáze. Tam odnaproti se žene běsnící smrt, má ruce a přilby, po třech dnech jí poprvé můžeme pohledět do tváře, můžeme ničit a zabíjet, abychom se zachránili. Házíme přichozím pod nohy otýpky explozí, běžíme příkrčení jako kočky, zaplaveni vlnou, jež nás nese, jež z nás dělá surovce, zákeřné hrdlořezy, vrahy. Kdyby tvůj otec přicházel tam s těmi odnaproti, neváhal bys hodit mu granát proti hrudi. Jsme bezcitní mrtví, jimž nějaký trik, nějaké nebezpečné kouzlo ještě ponechalo schopnost utíkat a zabíjet.

Nějaký mladý Francouz zůstal pozadu, jsme u něho, zvedá ruku, v jedné má revolver – člověk neví: chce střílet, nebo se vzdát –, rána lopatkou mu poltí tvář. Druhý to vidí a pokračuje v útěku, bodák se mu syčivě hrouží do zad. Vyskakuje do výše, paže rozhozené, křičící ústa dokořán otevřená.

Země sebou škube, rachotí, dýmá, sténá, klopytáme přes cary masa, přes měkká těla, padám do roztrženého břicha, na němž leží nová, čistounká čepice francouzského důstojníka.

Ze stejnojmenného románu, přeložil František Gel

*Erich Maria Remarque (remárk) – německý spisovatel
latrína – venkovní záchodová budka*

Romain Rolland Petr a Lucie

Lucie malovala na zakázku kýčovitě obrázky podle obrazů slavných malířů a také portréty podle fotografií vojáků, kteří byli v 1. světové válce.

Smutně se jí zeptal: „Ale proč, proč to děláte?“

Pohlédla na jeho nechápavě zkormoucenou tvář a laskavě, s mateřskou ironií, se přitom usmívala: viděla v Petrovi hodného měšťanského synáčka, kterému všechno v životě bylo tak snadné a který nechápe, že člověk musí dělat mnohé ústupky, aby mohl...

Znovu se zeptal: „Proč? Řekněte proč?“ (Stál před ní úplně zahanben, jako by on sám byl tím mazalem... Ano, hodný hošíček! Hned by ho políbila... tak pěkně, slušně, na čelo.)

Klidně mu odpověděla: „Proč? No přece proto, abych měla z čeho žít.“

To ho naplnilo úžasem. Na tuto možnost ani ve snu nepomyslel.

Láska překlenula jejich rozdílný sociální původ a životní zkušenosti.

Mrtví jako cezené nudle,
půl kila pobitých,
dvě deka popravených,

několik hlav,
jako když brambory
navážíš do čepice –

Géniové zplození
pářením letopočtů
stropem sáknou
do nekonečna
za plechového hromobití
kručení žaludků,
volání hurá.

Říše vycházejí a zapadají
mávnutím ukazovátka,
krev je vypijákována –

A jen jeden chlapeček,
co vůbec nedával pozor,
se zeptá mezi dvěma
vítěznými vojny
najednou:

A bolelo to tenkrát taky?

*Z básně Miroslava Holuba
Hora dějepisu,
ze sbírky Slabikář*

Smutně se jej spýtal: – Ale proč, proč robíte také veci?

Pozrela na jeho zarazenú tvár, na jej pohrával dobrácky úsmev materinskej ironie: ten milý mešťanský synček, ktorému všetko v živote bolo také ľahké a ktorý nechápe, že človek musí robiť mnohé ústupky, aby...